

Opettajan tausta-aineisto

Lapset ja nuoret käyttävät joukkoliikennettä runsaasti koulumatkoilla ja kuljettaessa harrastuksiin. Koulupäivän aikana tehtävillä matkoilla, luokkaretkillä ja leirikoulumatkoilla käytetään myös usein joukkoliikennevälineitä. Voidakseen kulkea turvallisesti koulukuljetuksissa ja joukkoliikennevälineissä oppilaiden on saatava opastusta ja harjoittelua. Turvallisista toimintatavoista on hyvä keskustella oppilaiden kanssa oppitunneilla, käytännön harjoitusta saadaan päivittäisillä matkoilla esim. siirryttäessä liikuntapaikoille.

Oppilaiden ryntääminen bussiin tai koulutaksiin ja matkan aikainen rauhattomuus ovat koululaisauton kuljettajien useimmiten mainitse-

mia pulmia. Vaarallisimpia tilanteita ovat autoon ryntääminen ja tien yli juokseminen pysähtyneen auton edestä tai takaa. Tällaisissa tilanteissa sattuu vakavia onnettomuuksia vuosittain. Vaaratilanteita syntyy myös, jos oppilas tai hänen reppunsa jää oven väliin.

Seuraavaan on kerätty koulukuljetuksissa, bussissa ja taksissa kulkemisen kannalta keskeisimmät tilanteet sekä vinkkejä asian läpikäymiseksi oppilaiden kanssa. Oppaan lopussa on muistilista kuljettajan, kotien, oppilaiden ja koulun vastuista ja tehtävistä koulukuljetuksissa.

Turvallisesti bussilla ja taksilla -aineisto koostuu opettajan oppaasta, PowerPoint -esityksestä ja opetusjulistesta.

MATKA PYSÄKILLE

Pysäkille lähdetään ajoissa. Kiire aiheuttaa helposti vaaratilanteita. Myöhästyminen sovitusta koulukyydistä tuottaa muille kuljetusreittein oppilaille odottelua. Hämärässä ja pimeällä aikaan heijastin parantaa turvallisuutta matkalla pysäkille.

Reittivalinnassa kannattaa huomiota kiinnittää erityisesti tienlyitysten turvallisuuteen. Pysäkille mentäessä tienlyityksissä käytetään alikulkua tai tunnelia, liikennevaloja ja suojatietä, jos ne ovat kohtuullisen matkan päässä. Kevyen liikenteen väyliä kannattaa käyttää aina kun se on mahdollista.

Valtaosa lasten jalankulkuonnettomuuksista sattuu tienlyitystilanteessa. Oppilaille on hyvä antaa selkeät toimintaohjeet tienlyitykseen:

- Valitse turvallinen paikka tienlyitykseen.
- Pysähdy, katso ja kuuntele.
- Kun tie on vapaa, kävele reippaasti tien yli.

Tielle ei saa koskaan rynnätä, koska silloin ei ehdi itse katsoa, tuleeko autoja. Autoilijat puolestaan eivät ennätä havaita juoksijaa ajoissa. Erityisen vaarallista on pensaiden, lumivallien, pysäköityjen autojen tai muiden näköesteiden takaa tielle juokseminen.

Keskustelunaiheita:

- Millaisia vaaratilanteita kiireessä voi syntyä?
- Mitä pulmia koulukyydistä myöhästyminen voi aiheuttaa muille kuljetusreittein oppilaille?
- Millainen on turvallinen reitti?
- Millaiset tienlyityspaikat ovat turvallisia?
- Onko oppilaiden koulumatkalla hankalia tai vaarallisia paikkoja?
- Miksi on tärkeää pysähtyä aina ennen kuin lähtee ylittämään tietä?
- Miksi tielle ei koskaan saa rynnätä?
- Miten keliolosuhteet vaikuttavat autojen pysähtymismatkoihin?

TURVALLISUUS ODOTUSPAIKALLA JA PYSÄKKIALUEELLA

Odotuspaikalla ei ole aina varsinaista pysäkkialuetta. Tällöin turvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja kyytiä odotettava mahdollisimman tien reunassa. Turvalliset pysäkit ovat katoksellisia, tilavia ja hyvin aurattuja. Ne pitäisi sijoittaa niin, etteivät lapset joudu turhaan ylittämään tietä. Tarvittaessa voidaan keskustella liikenteenharjoittajan tai kuljettajan kanssa, onko kyytiinottopaikka riittävän turvallinen vai löytyisikö lähietäisyydeltä turvallisempi pysähtymispaikka autolle.

Pysäkillä tai odotuspaikalla töniminen, leikkiminen ja ohikulkevan liikenteen vieressä juoksentelu aiheuttavat vaaratilanteita. Talvella liukkaus ja

pimeys lisäävät riskejä, jolloin riittävän reunassa odottamisen merkitys korostuu entisestään. Hämärässä ja pimeällä heijastin lisää turvallisuutta.

Kuljettajan ja muun liikenteen sujuvuuden kannalta on tärkeää, että kuljettaja saa pysähtymismerkin ajoissa. Pysäkillä annetaan selvä käsi- viittaus pysähtymistä varten. Tällöinkin pysytään pois ajoradalta. Pimeällä voidaan kuljettajalle heilauttaa heijastinta.

Keskustelunaiheita:

- Miten omaan turvallisuuteen voi vaikuttaa hämäränä ja pimeänä aikana?
- Millaisia vaaratilanteita pysäkillä voi syntyä? Miten ne voi välttää?
- Miten vuodenaikojen vaihtelu vaikuttaa turvallisuuteen?
- Esiintyykö kiusaamista, pelkääkö joku oppilas? – Autetaan muita, ollaan kavereita!
- Minkälaisia tilanteita voi syntyä, jos kuljettaja saa pysähtymismerkin kovin myöhään ja joutuu pysähtymään viime tingassa?

AUTOON NOUSTAAN RAUHALLISESTI

Tyypillisimmät vaaranpaikat ennen autoon nousua syntyvät, kun juostaan vielä liikkuvan auton vieressä tai sitä kohti. Tällöin on vaara, että joku kaatuu ja pahimmassa tapauksessa jää auton pyörän alle.

Kun auto on täysin pysähtynyt, nousetaan autoon rauhallisesti jonossa. Leikkimielinenkin

tuuppiminen voi muodostua vaaratilanteeksi.

Oppilaille kannattaa korostaa, että ei ole turvallista mennä peruuttavan auton taakse tai juosta bussiin viime hetkellä oven sulkeutuessa.

Hyvä tapa on antaa pienten lasten, iäkkäiden, liikuntarajoitteisten ja pysäkillä pisimpään odottaneiden mennä ensimmäisenä.

Keskustelunaiheita:

- Miksi liikkuvan auton vieressä ei ole turvallista juosta?
- Miksi on tärkeää nousta autoon rauhallisesti?
- Miksi peruuttavan auton taakse meneminen on vaarallista?
- Miksi ei ole turvallista juosta bussiin viime hetkellä?

Vinkki:

Autoon jonottamista ja nousemista voidaan harjoitella myös sisätiloissa. Tilannetta voi simuloida esimerkiksi luokan ovella. Sovitaan yhdessä jonotussäännöistä.

KÄYTTÄYTYMINEN AUTOSSA

Kuljettajaa tervehditään aina kyytiin noustessa. Taksissa käytetään aina turvavyötä. Myös bussissa käytetään turvavyötä, jos ne on asennettu. Turvavyötä ei saa vetää koululaukun yli. Oppilaat voivat pyytää kuljettajalta apua, jos turvavyö on hankala kiinnittää.

Tieliikennelaki määrää, että kuljettajan ja kaikenikäisten matkustajien on käytettävä henkilö-, paketti- ja linja-autossa olevaa turvavyötä tai lasten turvalaitetta. Vastuu turvalaitteiden käytöstä on mukana seuraavilla vanhemmilla tai huoltajilla. Muussa tapauksessa kuljettaja on vastuussa siitä, että lapset ovat asiallisesti turvalaitteissa.

Koululaukut pidetään mieluiten lattialla tai sylissä, jos laukku ei mahdu jalkatilaan. Näin mahdollisimman moni mahtuu istumaan. Matkan aikana istutaan paikallaan. Turhaa liikkumista bussissa on syytä välttää, se häiritsee kuljettajaa, ja esimerkiksi äkkijarrutuksessa käytävällä voi kaatua ja loukata itsensä. Jos bussissa joutuu seisomaan, on hyvä pitää kiinni tukitangoista tai istuimista. On kohteliasta tarjota istumapaikka pienille lapsille, iäkkäille, liikuntarajoitteisille ja raskaana oleville.

Keskustelunaiheita:

- Miksi on tärkeää tervehtiä kuljettajaa autoon noustessa?
- Uskaltaako kuljettajalle kertoa esim. huonovointisuudestaan, kiusaamisesta jne.
- Onko autossa meteliä ja muuttuuko se joskus riehunnaksi? Miten levottomuus vaikuttaa matkustusmukavuuteen? Onko kuljettajalla työrauha?
- Miksi on tärkeää noudattaa kuljettajan ohjeita?
- Miksi istuinpaikkoja ei pidä vaihdella kesken matkan?

- Miksi on tärkeää käyttää myös bussissa turvavyötä (jos ne on asennettu)?
- Miten turvavyöt suojaavat onnettomuustilanteissa? (lisätietoa esimerkiksi Liikenneturvan internetsivuilta www.liikenneturva.fi)

POISTUMINEN AUTOSTA

Bussista jäädessä painetaan merkinantopainetta ajoissa, jotta kuljettaja ehtii valmistautua pysähtymiseen.

Kun autosta noustaan pois, tietä ei saa milloinkaan lähteä ylittämään bussin tai taksin edestä tai takaa. Autoilijoiden on vaikea huomata auton takaa tielle tulevaa jalankulkijaa riittävän ajoissa. Jos tie joudutaan ylittämään, kun on jääty pysäkillä, odotetaan rauhassa, että auto ajaa pysäkiltä pois. Tie ylitetään vasta, kun nähdään riittävän pitkälle molempiin suuntiin.

Keskustelunaiheita:

- Miksi kuljettajan on tärkeää saada pysähtymismerkki ajoissa?
- Miksi pysähtymispainetta ei leikitä?
- Miksi on tärkeää mennä ovesta ulos vasta, kun auto on täysin pysähtynyt?
- Miksi pitää odottaa ensin, että auto on lähtenyt pysäkiltä, ennen kuin ylitetään tie?
- Tien ylityksessä käytetään ylikulkua tai tunnelia, liikennevaloja ja suojatietä, jos ne ovat kohtuullisen matkan päässä.

YHTEYDENPITO

Jos matkan aikana on ollut pulmia, niistä kerrotaan opettajalle ja/tai kuljettajalle. Kodin, kuljettajan tai liikenneyrityksen ja koulun välinen tietojenvaihto on tärkeää. Lukujärjestys saattaa muuttua, lapsi sairastua tai auto mennä matkalla rikki.

Liite:

Muistilista oppilaan, kodin, koulun ja kuljettajan vastuista ja tehtävistä koulukuljetuksessa

OPPILAS

- on ajoissa sovitulla odotuspaikalla, että kaikki kuljetettavat ehtivät oikeaan aikaan kouluun
- odottaa autoa rauhallisesti eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä muille
- nousee autoon reippaasti ryntäilemättä
- istuu penkille ja kiinnittää turvavyön
- automatkalla käyttäytyy asiallisesti ja ottaa muut kuljetettavat huomioon
- noudattaa hyviä tapoja ja kuljettajan antamia ohjeita
- pitää ajomatkan aikana turvavyön kiinnitettynä
- kertoo kuljettajalle, jos matkan aikana tulee ongelmia itselle tai toisille
- poistuu autosta viivyttämättä. Jos joutuu ylittämään tien, odottaa, kunnes kuljetusauto on jatkanut matkaa
- ymmärtää pelisäännöt ja sitoutuu noudattamaan niitä.

VANHEMMAT HUOLEHTIVAT, ETTÄ OPPILAS:

- on ajoissa kuljetuspaikalla
  - on pukeutunut sään mukaisesti
  - käyttää pimeällä heijastinta
  - kuljetusreitien varten pyöräillessään käyttää pyöräilykypärää
  - oppilaalla on mukanaan tarvittavat välineet asianmukaisesti pakattuna
- Vanhemmat opastavat lastaan asianmukaiseen käyttäytymiseen ja turvallisuuteen koulumatkojen aikana. Jos oppilas ei tarvitse koulukuljetusta,

vanhemmat ilmoittavat poissaolosta suoraan liikennöitsijälle sekä koululle. Huoltaja ei voi itse tilata koulukuljetusta eikä tehdä muutoksia kuljetusreitteihin.

KOULUN VASTUU:

- Rehtori huolehtii, että kuljetusten järjestelijä saa kuljetettavien luettelot, kouluajat ym. tiedot.
- Kouluaika tarkoittaa sovittua kouluun tulo- ja koulusta lähtöaikaa.
- Vuosittain kouluissa käsitellään koulukohtaiset koulukuljetusten pelisäännöt. Tässä mainittuja pelisääntöjä koulu voi käyttää pohjana.
- Koulu järjestää kuljetusoppilaiden valvonnan mahdollisena kuljetusten odotusaikana.
- Koulu arvioi kuljetusten toimivuutta ja kehittää kuljetusjärjestelyitä.

KULJETTAJAN VASTUU:

Valmistautuminen ajoon

- positiivinen asenne tehtävän suorittamiseen
- asianmukainen asu
- koulukyytikilpi paikallaan

Ajokunto

- vaativa ja riskialtis kuljetustehtävä edellyttää kuljettajalta sekä fyysisestä että henkisestä kunnosta huolehtimista. Väsymys heikentää ajokykyä.

Ajoreitti

- kuljetettavien lista aina mukana
- mahdollisten muutosten huomioiminen päivittäin

Auton kunto

- auto on määräysten sekä ohjeiden mukainen ja siisti
- turvavyöt kunnossa ja niitä on tarpeellinen määrä

Vaitiolovelvollisuus

- kuljetettaviin tai heidän perheisiinsä liittyviä asioita ei kerrota ulkopuolisille

Kuljettajan tehtävät ajon aikana

- varmistettava, että oppilailta on turvavyö kiinni
- esittäytyminen uuden lukuvuoden alkaessa
- ajaminen liikennesääntöjä noudattaen
- koulukuljetusreitit ajaminen tilauksen mukaisesti
- yhteisesti sovitun aikataulun noudattaminen
- pysähtymispaikkojen ilmoittaminen kuljetettaville
- pysäköiminen niin, että kuljetettava voi nousta ja jäädä kyydistä turvallisessa paikassa
- oppilaiden sijoittaminen kuljetettavien koko huomioiden

- kuormitusmääräysten noudattaminen
- liikuntavälineiden kuljettaminen
- järjestyksenpito autossa
- ongelmatilanteissa yhteydenotot huoltajaan ja koululle ja/tai koulutoimistoon
- autosta poistuvan oppilaan opastaminen
- erityistä huolenpitoa vaativien (esim. näkörajoitteisten) oppilaiden huoltaminen vastaanottavalle henkilölle saakka
- kohtelias, asianmukainen ja esimerkillinen käytös
- vanhempien kuljetusmuutostoiveista ilmoittaminen kuljetuksen tilaajalle
- kääntöpaikan turvallisuuden varmistaminen
- puhelinnumeron antaminen huoltajille mahdollisten sairastumisten ja poissaolojen varalta

Lähteitä

Koulukuljetus. Kuljettajan opas. Opetushallitus, Liikenneturva ym. Helsinki 1999.
Kuopion seudun koulukuljetusopas.

2005

LIKENNETURVA
www.liikenneturva.fi